

Is turre de guàrdia de s'Ogliastro

Opùsculu Turres de s'Ogliastra
Atividade realizada in intro de is initziativas previdida dae
s'Isportellu Linguisticu de Tortoli

Sede:
Biblioteca Comunale “Emilio e Joyce Lussu”
Bia de V. Emanuele 23, 08048 Tortoli NU
Operadore Linguisticu: Ivan Marongiu

Ufìtzziu Limba Sarda de Tortoli
Progetu “Tortoli genna de s'Ogliastra 2”- TuLis 2024
L. 482/99 e dae sa L.R. 22/2018

Gestione e coordinamentu:
Suia S.r.l.
P.I. 01603380914
08040 Ilbono (Nu), Via Roma N. 122
suia.snc@gmail.com -
PEC suiasnc@legalmail.it
Codice Univoco USAL8PV

In copertina: *Turre de Santu Millanu*

PRESENTADA

Comente sunt nàschidas e a ite serbiant is turres de guàrdia chi s'agatant fatu fatu de is costas de sa Sardigna?

A printzìpiu de su sèculu XVI in su Nord-Àfrica fiant nàschidos is Regnos Barbareschos, istados dipendentes de s'Imperu Otomanu, chi biviant de sa gherra de cursa e de sa pirateria. Sa Sardigna fiat adata meda pro custa pràtica: is medas marinas, difatis, representaiant unu logu de sbarcu fàtzile e is incròvinos fatu de sa costa fiant perfetos pro s'acuare. In prus, sa positzione tzentrale in su Mediterràneu faghiat de s'isula una terra de làcana: logu de iscontru, ma fintzas de addòbiu, intre tziviltades diferentes.

Sa gherra de cursa aiat annoadu sa contraposizione antiga chi in totu su Medioevu aiat caraterizadu is relatas intre su mundu cristianu e su musulmanu. Is invasiones àrabas de is sèculos VIII e XI punnaiant aprus che totu a s'ocupatzione de giassos istratègicos a presu de is tzitades costerinas e a sa sutamissione de bidditzolos intreos; is Barbarescos, a s'imbesse, si "limitaiant" a atziones lestras contras is costas e is naes, pro more de atzapare òmines e mercantzias. A pustis de su fallissimentu de is campagnas de Àfrica de Càralu V e de Tilipu II, sa Corona ispagnola, chi finas a tando aiat tentu unu cumportamentu ofensivu in is cunfrontos de is Turcos e de is Istados Barbarescos, aiat prefertu una defensa passiva. Tilipu II, difatis, aiat promòvidu unu programma istraordinàriu de fortificatzione chi aiat interessadu is dòminos ispagnolos chi s'incraiaiant in su Mare Mediterràneu.

INTRODUIDA

Medas turres de bàrdia fiant impreadas gaii dae meda tempus in totu su Mediterràneu. In Ligùria, pro esempru, in ue su problema de sa defensa costerina pro is populatziones si fiat postu in modu drammàticu, dae is primos annos de su '500, sa Repùblica de Gènova aiat provididu sa riorganizatzione e a s'afortigamentu de is muros e de is fortilesas gaii preesentes. Fintzas su Parlamentu sardu aiat deliberadu su fràigu de turres costerinas, ma Tilipu aiat istitutzionalizadu s'aparatu de defensa de sa costa, fraighende fortificatziones noas, providende a sa gestione issoro e a su mantenimentu. Dae sa segunda perra de su '500 is ispagnolos aiat fatu medas bisitas e controllos pro more de individuare is giassos prus idòneos a su fràigu de is istruturas defensivas de su Rennu. In Sardigna custu incàrrigu su vitzerè Comares dd'aiat intregadu a Don Marco Antonio Camos, Capitanu de Igrèsias, chi aiat cumintzadu un'istùdiu particulegiadu de is marinas sardas e de is òperas chi tocaiat a fraigare. Acumpangiadu dae s'architètu militare Majore Pirella e dae su disegnadore Raxis, Camos aiat bisitadu totu is costas de sa Sardigna e aiat seberafu is giassos prus adatos a su fràigu de is fortilesas. In sa relatzione sua fiant remonados prus de chentu sites chi rispondiant a unas cantas caraterísticas geo-morfològicas: promontòrios artos e iscosciosos, chi permitiant de dominare tretos mannos de mare, marinas longas in ue fiat fàtzile a isbarcare, e isuleddas prus espostas a is atracos de is Moros. Unos cantos giassos fiant gaii impreados comente logos de craru pro dare s'avisu a is locales a manera chi si poderent pònnere in sarvu capitende un'isbarcu nemigu. In Loceri si narat chi is abitanes faghinat craru dae su cùcuru dae su monte de sa Càmpana. In casu de perigulu una guàrdia avisaia sa populatzione pistende cun una pedra unu crastu tuvudu chi rintroniaiat e su sonu si intendiat a largu. Fintzas su nùmene de su Monte Bàrdia, in Durgali, diat dèpere dipèndere dae su

su faeddu “guàrdia”, sende sa punta sua fiat unu puntu de abbistada privilegiadu pro tènnere a pòmpiu is naes moriscas. A custu propòsitu Camos in sa relatzione aiat iscritu ca sua ca in Monte Oro, in su Capu de Monte Santu, is de Baunei faghiant sa guàrdia a de die cun duos òmines, mentras is de Ossari dda faghiant in Monte Onosu.

Segundu is progetos de su Capitanu de Igrèsias, is turres si depiant bìdere una cun s'àtera, pro mandare signales e tènnere unu controllu cumpletu de is marinas. Pro custu fiat pretzisu a ddas fraigare in promontòrios o in logos pesados e crarosos. Is primas turres aiant cumintzadu a ddas fraigare dae su 1572 in susu. Comente materiale s'impreaiat su chi s'agataiat in su logu etotu e fintzas is manobros fiant de is biddas a ingìriu. Belle totu is turres fiant a forma tzirculare, siat pro more ca fiat prus fortes, siat ca permitiant de risparmiare prus materiale a paragone de is turres cuadradas o retangulares, chi fiant prus ispesosas. Teniant una mannària variàbile, segundu sa funtzione issoro. Is prus piticas serbiant a s'abbistada e dare s'avisu de perìgulu, mentras is prus mannas teniant una funtzione de difesa e fiant armadas cun ispingardas (fusiles mannos) e cannone. Cando is primas fortilesas aiant incumentzadu a èssere ativas, fiat nàschida fintzas una militzia ispetziale formada dae personale de su logu e cumandada dae un'alcaide (capitanu) chi teniat su còmputu de cumandare sa turre e bardiare s'ispigru a ingìriu.

Giai dae su perìodu ispagnolu, is turres difensivas fiant de tres calidades:

- Turres gagliardas (defensa grae): fiant is prus mannas, armadas belle totus cun 4 cannone de càlibru mannu e cun 5 fusiles e duas ispingardas; su distacamentu fiat cumpostu dae un'alcaide, un'artiglieri e 4 sordados.
- Turres senzillas (defensa lèbia): fiant de mèdia mannària, armadas cun 2 cannone de càlibru mèdiu, un'ispingarda e carchi fusile. Fiant difèndidas dae un'alcaide, un'artiglieri e 2 sordados.

- Turres torrezillas (de abbastada): fiant is prus piticas, aiant a disponimentu 2 fusiles, a bortas un'ispingarda e 2 òmines de guàrdia.

Ddoe teniat peri un'àtera casta de turres, narada “de is ìsulas”. Fiant pesadas in pitzu de isuleddas e iscòglios pagu a largu de sa riba e serbiant a compidare is coladòrgios a presu de sa costa prus abitados dae is naes corsaras. Su personale e s'echipaggiamentu variaiant cunforma a sa mannària issoro.

Pro providire a s'organizatzione e a su controllu de is fortificatziones, Tilipu II, pro recherta de is tres ramos de su Parlamentu sardu (istamentos), aiat aprovalu in su 1587 sa nàschida de sa Reale Amministratzione de is Turres, mutida fintzas “Administration de su dret de su Real”, ca is bidditzolos sardos, pro ddas mantènnere, depiant pagare unu “reale” pro cada cuintale de casu bèndidu foras de s'ìsula. A cumandu de s'Amministratzione ddoe fiat su vitzzerè, su chi teniat su potere de numenare is alcaides, is artiglieris, is sordados e finas is barcajolos. Is costas de sa Sardigna ddas aiant partzidas in unos cantos distretos, cada unu cumprendiat unu cucone de costa bardiadu dae is turres. Sa gestione issoro fiat intregada a is Capitanos de cada distretu. In Casteddu s'agataiat su Capitanu de is turres, chi cumandaiat is sergentes majores chi ogha mese averiguaiant s'istadu de is fortilesas e su pagamentu de su “deretu” reale. S'Amministratzione providiat a pagare is istipèndios de s'alcaide e de s'àteru su personale addetu a sa guàrdia, e detzidiat in contu de turres, ma non pro totus. In su 1600, pro esempru, in Ogiastra sa de Santa Maria Navarresa ebbia fiat suta controllu reale, is àteras a s'imbesse fiant a càrrigu de is biddas de su Giuigadu, chi providiant a pagare is istipèndios de is artiglieris e de is sordados. Su de is alcaides, imbetzes, fiat a contu de su marchesu de Cirra. Custu partzimentu de is cumpetèntzias fiat abarradu agiumai uguale peri in su periodu chi sa Sardigna dd'aiant intregada a is Savoias. Pro acumprire su traballu issoro, is alcaides deviant

bìdere de litera e ischire iscriere. Is còmptos printzipales issoro fiant:

- Abbaidare is movimientos de is bastimentos.
- Compidare is armas in dotatzione.
- Costoire is craes de su bocaportu e de sa bruvurera.
- Atatzare su càmbiu de sa guàrdia.
- Marcare “s’iscoberta fitiana”.
- Autorizare sa ponidura e su retiru de s’iscala
- Comunicare is abbistadas a is prepostos a sa defensa (a su capitanu o a su tenente de is turres).
- Donare s'allarme a sonu corru o cun is signales de fumu.
- Ordinare s’ispesa de sa “panàtica” pro su mantenimentu de sa turre.

A s'alcaide, in prus, ddi tocaiat a organizzare is cordones sanitàrios pro prevènnere e abrandare pestas e pidèminas

Is incàrrigos de s’àteru personale de is turres fiant:

- Acapiare is fortzados (presoneris) chi si fuiant
- Abbaidae pro s'arribu de naes inimigas.
- Firmare su contrabbandu.
- Controllare chi is pastores non s’esserent apresiados a is naes sospetas.
- Costoire is mortos e is mertzes de is nàufragos.
- Impedire is isbarcos inimigos.

A pustis, in su 1806, si fiat agiuntu a custos bisòngios fintzas s’ispesa de is deretos de ancoràgiu.

Camos aiat inseadu unas 132 localidades marinas in ue si depiat pònneru una turre ma, in berteru, is logos inditados in sa relatzione non fiant istados impreados totus. In prus non totu is turres chi

esistent oe sunt de època ispagnola, difatis, petzi 63 fiant istadas fatas dae is ispagnolos, 9 sunt pre-ibèricas e ateretantas de època piemontesa.

In is logos in ue non fiat istadu possibile a pesare una turre, una militzia ispetziale a caddu teniat su dovere de controllare su sartu, agiudada dae is “altalays”, est a nàrrere isordados a pee. Is distacamentos fitivos e sena de armamentu, narados “guàrdias mortas”, compidaiant su territòriu dae puntos particulares de sa costa, prus che totu promontòrios o logos pesados, dae ue comunicaiant cun is àteras guàrdias a ingìriu. Finas a su 1591, is turre in servitziu fiant belle 40, in su 1639 fiant arribbadas a 73, in su 1720 fiant 88, in fines in su 1856 fiant lòmpidas a 93. Pro su chi pertocat sa costa tzentru-orientale, dae Pasada a Capu Ferradu, finas a sa primu metade de s'Otighentos esistiant 15 turre, sa parte de custas sunt galu intatas.

Cun s'ocupatzione frantzesa de s'Àfrica setentrionale e s'agabbu de sa gherra de cursa in su Mediterràneu, s'aparatu difensivu costerinu fiat oramai superadu. Una fatu a s'àtera is turre ddas aiant abandonadas. Unu editu règiu de su 19 de onniasantu de su 1842 aiat istabilidu sa de s'Amministrazione de is Turre e is fortificatziones costerinas fiant coladas suta sa diretzione de su cumandante de s'artillieria de su Rennu. In manera ufitziale, però, s'atividade de s'Amministrazione de is Turre fiat acabbada in su 1867.

IS TURRES DE S'OGIASTRA

Dae sa segunda metade de su '500, durante su rennu de Tilipu II de Ispagna, a càusa de is continos atracos de is corsaros de is rennos Barbarescos de su Nord Àfrica (Algeri, Tìpoli, Tùlisi), su soberanu ispagnolu, in su 1587, aiat costituidu sa "Reale Amministratzione de is Turres", afidende•ddis su còmputu de fraigare turres de defensa e de abbistada noas fatu totu is costas de su Mediterràneu.

Duncas is funtzionàrios reales aiant fatu varia bisitas pro more de individuare is logos prus idòneos a su fràigu de is istruturas difensivas. In Sardigna custu incàrrigu su vitzerè Comares dd'aiat afidadu a Don Marco Antonio Camos, Capitanu de Igrèsias, chi aiat dadu cumintzu a un'istùdiu particularegiadu de is zonas costerinas sardas e de is òperas chi tocaiat a fàghere a nou.

Sa relazione de Camos aiat individuadu pro su Giuigadu de Ogiastra e s'encontrada de su Sàrrabus, 12 puntos de importu, dae Monte Santu a Capu Carbonara, acanta si podiat pesare turres de abbistada. In realidade petzi sete fiant istados costruידas: sa turre de Santa Maria Navarresa, sa turre de Largavista, sa turre de Santu Millanu, sa turre de Bari, sa turre de San Giuanne de Sàrrala, sa turre de Murtas e sa turre de San Larentu. Sa de Arbatassa non fiat in s'elencu ca dd'aiant giai costruידa a in antis de su 1571.

TURRE DE SANTA MARIA NAVARRESA

A tres millios a Nord dae su portu de Arbatassa pesat sa de Santa Maria Navarresa, fraigada in antis de su 1591. Compidaiat su tretu de mare dae in antis su portu de Santa Maria e is marinas cara a sa bidda de Lotzorai, finas a su gulfu de su portu de Arbatassa. Giovanni Fara, in sa sua De Chorografia Sardiniae, dda ponet paris cun is de Terranoa, Pasada e Arbatassa in su grupu de cuddas turres chi esistint giai primu de su sèculu XVII. Mancari sa forma sua tìpica de su

Seschentos, non nos permetet de dda collocare meda addae de su 1591. Est possibile chi Fara siat istadu leadu in trassa, sigomente sa fortilesa fiat istada costruïda subra de is restos de una turre pisana prus antiga.

Su portu de Santa Maria fiat un'alternativa a su de Arbatassa ma fiat fintzas bersàlliu de is corsaros chi, amparados dae s'isuledda de Ogiastra, molestaiant a fitianu cuddas costas. Sa fortilesa, posta subra unos cantos iscòglios a 12 metros subra su livellu de su mare, faghiat craru subra una bona parte de s'orizzonte, prus a mancu pro unos 17 Km. Fiat in cuntatu visivu cun s'abbaidòrgiu de Monte Santu a Nord e cun is turre de Arbatassa e de Bellavista a Sud. In su Seschentos fiat presidiada dae un'alcaide, un'artiglieri e dae tres sordados, gasi puru finas a s'acabbu de su sèculu XVIII. Dae una relatzione in contu de s'istadu de is fortificatziones fatas in su 1772 dae su Coronellu Ripoll, is torrieris aiant a disponimentu duos cannone c'àlibru 5 e c'àlibru 6, bator ispingardas e deghe fusiles.

TURRE DE SANTU MICHELI

Custa turre, nòdida fintzas cun su nùmene de San Miguel de Arbatassa, fiat istada pesada in positzione istratègica a s'imbuccadura de su portu de Arbatassa, a paga distàntzia de su paisu de Tortolì. Cun probabilidade torrat a artziare a sa metade de su sèculu XVI, ca durante su Parlamentu de De Heredia (1553-1554), vitzerè de su Rennu de Sardigna, si signalaiat chi “los de Ullastre” aiant giai provididu a su fràigu de una fortificatzione “pro sa defensio y tenta de su port” de Arbatassa. Sa fortilesa pro is funtziones suas e pro sa forma troncoconica, apparteniat a sa casta de is turre gagliarde naradas fintzas “de Armas” o “Fortaleis”. Durante sa bisita de su Camos fiat presidiada dae solos duos òmines de guàrdia. Unu sèculu prus tardos su distacamentu suo fiat cumposta dae un'alcaide, un'artigliere, e tres sordados, chi teniant in dotatzione bator cannone

de vàriu càlibru, duos spingarde e ses fusiles. Fiat mutida fintzas turri de is prepusus, est a nàrrere “sa turre de is preposus”, in àteras paràulas de is funtzionàrios de sa dogana. Difatis, sa fortilesa, costruida a impinna a sa Caletta de is Genoveis, teniat su còmputu de compidare su naviglio in intrada e in essida. A cada coladòrgiu, is naes deviant rispòndere a sa sarva isparada dae sa turre e, in casu de mancada risposta, podiant èssere corfidas dae s'artillieria. A s'arbèschida, su boccaporto deviat èssere serradu e sa scaletta mòbile ritirada. Fiat proibidu a su personale de guàrdia s'istesiare de su postu de traballu e acasagiare de is fèminas. Chie fiat iscobertu fiat punidu cun sa galera. Totu custa severidade fiat motivada dae su perìgulu costante de atacos barbareschi, chi in sa zona deviant èssere numerois, comente a potzamus deduire fintzas de su nùmene de sa bighina Cala Moresca.

TURRE DE LARGAVISTA

A Nord de su portu de Arbatassa s'agatat unu promontòriu artu e de colore ispanu, chi s'istichit in mare chi si narat oe capu de Bellavista, paris cun su de Monte Santu formant su gulfu de Ogiastrea. Subra custu promontòriu s'agataiat sa turre de Largavista o de Bellavista, chi oe non esistit prus. Fiat istada fatda intre su 1590 e su 1639 comente logu de craru. In dotatzione teniat un'ispingarda ebbia e fiat presidiada dae duos sordados, chi dipendiant dae s'alcaide de Arbatassa. S'artària sua e sa positzione ddi permitiant de dominare subra bona parte de su gulfu de Ogiastrea, subra is bidditzolos de Tortolì, Gelisuli e Lotzorai: fiat in cuntatu visivu cun is turre de Santa Maria, de Arbatassa a Nord e cun sa de Santu Millanu a Sud.

TURRE DE SANTU MILLANU

In sa punta suta Bellavista, a inghìriu de su 1639 fiat istada pesada sa turre de Santu Millanu, dae su nùmene de sa cresiedda de sartu chi est a probe. Cun is 43 metros suos subra su livellu de su mare, compidaiat sa marina de Cea a Nord e sa de Orri a Sud. Fiat in cuntatu visivu cun sa turre de Barì e cun sa de Bellavista. Nòdida fintzas cun su nùmene de turre de su Zacurro, dae su nùmene de sa marina chi s'estendet a Sud-est dae s'omònima turre. Fiat una simpre turre de guàrdia. In su 1771, fiat custoida dae un'alcaide e duos sordados. S'armamentu suo cunsistiat in unu cannone de ferru de càlibru 4, ses fusiles, duas ispingardas e ateretantos muschetos. De is iscontros chi de seguru si fiant tentos a suta de sa turre no est lòmpida peruna noa ufiziale, esistet petzi una paristòria intitulada “Sa nai ammarmurada”, est a nàrrere sa nae de pedra. Custu contu narat chi una nae barbaresca, a pustis de àere chircadu de nde furare s'istàtua de sa Madonna, fiat istada mudada in s'iscògliu chi istupat in s'oru de sa costa a in antis de sa turre de Santu Millanu.

TURRE DE SANT'ANTONI DE BARÌ

Sa zona intre su Capu Sferracavallo e su Capu de Bellavista fiat compidada dae sa turre de Barì. Fraigada fortzis in antis de su 1639 in una pedra in s'oru de sa marina de Barì, s'agatat a un'artària de 10 metros subra su livellu de su mare, in sa zona connota comente aPortu ‘e Barì, gasi mutida ca is naes ddoe agataiant amparu. Su logu fiat nòdidu fintzas cun su nùmene de Punta Niedda de Barì, o Punta Negra de Sapilone. Sa turre, dedicada a Sant'Antoni, donaiat amparu a su bidditzolu de Barì e a is marinas de Loceri ca compidaiat sa foghe de su Rio Mannu, puntu de partèntzia bonu pro atocos dae su mare cara a is duos bidditzolos. Fiat una turre de

guàrdia presidiada dae un'alcaide, un'artiglieri e duos sordados chi in dotatzione teniant 7 fusiles, un'ispingarda, duos cannones. Giai in is primos annos chi fiat ativa sa turre fiat istada protagonista de unos cantos iscontros cun is Moros. In su 1585, aiat firmadu un'atacu de Barbarescos chi fiant istados custringtos a torrare a pinnigare in una paule, acanta aiant agatadu sa morte. Un'àteru iscontru fiat acontèssidu in su 1798. A pustis de custa data sa turre fiat in istadu de abandonu, a su puntu ca su personale preferiat alloggiare in Bari etotu. Sa turre dd'aiat asseliada a sa fine de su Setighentos e ancora in su 1828. In su 1848 fiat istada dismitida.

TURRE DE SANTU GIUANNE DI SÀRRALA

A pagos chilòmetros dae Tertenia, s'agatat sa turre de Santu Giuanni de Sàrrala, gasi mutida dae su nùmene de sa capella fraigada in intro de sa fortaleza. Fata a in antis de su 1639 est arta 16 metros subra su livellu de su mare in sa marina de Melisenda. Finas dae su printzipiu fiat presidiada dae un'alcaide e dae bator artiglieris istipendiados dae su marchesu de Cirra. Dae su 1607 ebbia s'istipèndiu de s'alcaide ddu pagaiat s'Amministratzione. Fiat istada annoada in su mese de cabudanni de su 1762 e fiat istada inclùdida in su progetu de rennou de is istruturas difensivas sardas, pensadu giai dae su 1720 dae is regnantes de domo Savoia. Fiat una turre gagliarda, duncas dotata de 8 fusiles, 4 ispingardas, 4 cannones de vàriu càlibru. Fiat istada fata pro amparare cuddu tretu costerinu chi andaiat dae su casteddu de Cirra a sa turre de Bari, abarrada finas a su sèculu XVIII sena peruna defensa. Pro assuprire a custa mancàntzia, is abitantes de su serente bidditzolu de Tertenia, giai dae su 1552, teniant unu logu de craru in sa punta de monte Cartuceddu. Custu testimòniat chi is sbarcos chi de seguru in sa zona ddoe teniat medas sbarcos morescos, mancari is documentos ufitziales no ddoe siat perunu arrastu. In su 1812 fiat istada mesu isciusciada dae

un'atacu de 400 tunisinos chi is tertheniesos fiant resèssidos a firmare. Sa turre, a s'acabbu, dd'aiant abbandonada de su totu in su 1851.

TURRE DE MURTAS

Su territòriu intre Ogiastra e Sàrrabus fiat presidiadu dae sa turre de Murtas, opuru Nuraxi de Moros. Tramudada a cuota de 67 metros subra de su livellu de su mare, subra su cùcuru de su promontòriu Murtas, dominaiat su settore Sud-est de su territòriu ogiastrinu e compidaiat su gulfu de Murtas. Sa data de fràigu no est segura: unas cantas fontes dda ponent a s'acabbu de su sèculu XVII, àteras a in antis de su 1798. Cust'ùrtima est sa data prus segura. Difatis, segundu fontes prus tzertas, su fràigu suo fiat istadu rechertu in su 1791, a su vitzerè dae is abitantes de is bidditzolos de Murera, Santuidu e Biddeputzu, pro pro parare fronte a is isbarcos barbarescos in sa zona. A pustis de meda tempus e medas rinvios, is traballos de fràigu fiant cumintzados su 9 de ghennàrgiu 1792 e fiant acabados su 1794. Fiat una simpre turre de guàrdia presidiada dae pagos sordados. In su giassu in ue fiat istada fraigada, unu tempus s'agataiat su nuraghe de Moros.

In Ogiastra nche teniat una cuntzentratzione prus bàscia de turres cunforma a is àteras zonas de s'Ìsula e su disponimentu istratègicu issoro non bastaiat a garantire sa seguridade de sa costa. Pro esempru: pro megiorare sa defensa de sa marina chi andaiat dae Punta Santa Maria a Cbu Bellavista, si diat èssere dèvida pesareuna turre subra de s'Isuledda de Ogiastra, ca inoghe is Barbarescos s'atacaiant isetende su momentu bonu pro isbarcare. Pro custu motivu s'iscògliu de s'isuledda si narat Punta Moro-Negro. In prus una turre diat èssere serbida fintzasfatu de sa linia costerina chi andaiat dae sa turre de Barì a su tretu de mare a Nord de su Capu Sferracavallo; difatis, is marinas de Gàiru fiant sena difesa e de cunsighèntzia espostas a is atracos, fintzas pro sa presèntzia de duos

incròvinos a presu de Preda 'e Pera e Museddu. Giai Camos aiat naradu ca serbiat una turra in su Monte Cartuceddu, a is pees de Monte Ferru. De custu logu, chi est a largu deghe millios dae su bidditzolu de Tertenia, si podiat bìdere sa turre de Arbatassa e si diant èssere pòdidas compidare is imbarcatziones chi lompiant dae Sud.

Sa difficultade de individuare piticas imbarcatziones, mescamente a de note, rendiat insufitziente sa vigilàntzia de is turres costerinas, a su puntu ca in mancàntzia de un'istrutura difensiva coordinada, s'amparu de sa costa fiat afidadu a su coràgiu e a s'isprenetu de is abitantes de su logu. Comente aiat giai naradu s'istòricu Fara, in su sèculu XVI, is populatziones costerinas resessiant a firmare is invasores, cun carchi “ocultu laqueo”, est a nàrrere cun calicuna trassa. Is abitantes de Gàiru-Cardedu ammentant chi in s'antigu is sardos, fatu de is camineddos chi dae mare lompiant a sa bidda, poniant tràpolas e teges pro firmare is moros; prus che totu poniant sogas chi cando colait su moro abarraiat cassadu. Ancora, tudaiant folla de figuro suta s'arena, sende chi is Barbarescos fiant iscurtzos e cando isbarcaiant abarraiant feridos dae is ispinas e fiant custringtos a si retirare. Mancari gasi, comente est fàtzile a imaginare, custas trampas fiant rimèdios pagu eficatzes.

Progetu
Tortoli Genna de s'Ogliastra 2
TuLis 2024
L. 482/99 e L. R. 22/2018